

Mit liv hjemme og i sogneråds- og kommunalpolitik

Af Hans Larsen

I disse dage, hvor en ny kommunalreform er ved at være klar, vil jeg fortælle om arbejdet i sognerådene indtil kommunalreformen i 1970, hvor syv oplandskommuner blev lagt sammen med Holstebro.

Først vil jeg gerne fortælle lidt om mig selv og mine nærmeste. Jeg er født på en gård i Østrup, et lille sogn, der lå ud til Odense fjord, hvor vi kunne bade og sejle. Vi var tre søskende. Min søster Kirsten født i 1926, min bror Peter i 1924, og jeg blev født i 1921. Vi havde almindeligt landbrug med heste, køer, grise og høns. Der blev dyrket byg og hvede, roer og græs. Vi gik i en skole med fire klasser. En årgang i 1. klasse og to årgange i 2., 3. og 4. klasse. I skolen havde vi bibelhistorie, danmarkshistorie, regning, skriftlig og mundtlig dansk, botanik om sommeren og naturhistorie om vinteren, samt gymnastik om sommeren og husflidsskole om vinteren. Vi boede tæt ved landsbyens gadekær, hvor vi legede om sommeren og løb på skøjter om vinteren. Efter konfirmationen var jeg karl hjemme. Vi fik flere afgrøder som asparges, løg, rosenkål og selleri, der blev solgt til Gartnernes Salgsforening i Odense. I fritiden spillede vi håndbold om sommeren, gik til gymnastik og aftenskole om vinteren og deltog i VU's arrangementer. Min søster havde været elev på Danebod Højskole og Odense fagskole. I 1948 blev hun gift med Carlo, og de over-

tog hans hjem i nabosognet. Hun kom med i forskelligt offentligt arbejde. I 1971 kom hun i Otterup kommunalbestyrelse, senere i revaliderings- og pensionsnævnet for Fyn og var til sidst medlem af Den Sociale Ankestyrelse. Hun døde i november 2002. Min bror Peter hjalp til hjemme. Han var med i modstandsbevægelsen og var senere elev på Vestbirk Højskole og VU's højskole Breidablik. I 1950 blev han gift med Annelise fra Djursland, og de overtog vores hjem. Peter blev i 1953 indvalgt i folketinget af Venstre i Otterupkredsen. I 1968 blev han landbrugsminister i Hilmar Baunsgårds trekløverregering. Peter døde i 1970 kun 46 år gammel.

I november 1938 fik jeg plads på en gård på 50 tønder land i nabosognet. Vi havde tre medhjælpere, og der var 500 høns. Min løn var 650 kroner om året. Bagefter var jeg hjemme, hvor jeg oplevede d. 9. april 1940. Den 2. november startede naboens søn og jeg som elever på Grundtvigs Højskole i Hillerød. Foruden almindelige fag og foredrag fik jeg delingsføreruddannelse. I køkkenet var der en kokkepige, Sigrid Sandfær fra Tvis. Vi blev gode venner og senere forlovet. Jeg rejste hjem 1. april, og Sigrid blev elev på Korinth Husholdningsskole. 1. november rejste Sigrid hjem. Jeg fulgte med og fik plads i Hjerm. Det var en gård på 50 tønder land. Her var jeg enekarl om vinteren. Min løn var 1050 kroner om året.

2. november 1942 mødte jeg som rekrut ved Livgarden i København. 29. august blev vi taget af tyskerne. Vi blev interneret i Sandholmløjren og hjemsendt fire uger senere. Da bestyreren i Sigrids hjem fik skarlagensfeber, kom jeg til Tvis 15. juli. Det blev aftalt, at vi skulle overtage Sigrids hjem 1. oktober. Vi blev gift 27. oktober 1944. I februar 1945 blev jeg medlem af »F-styrkerne« i Holstebro. Disse skulle eventuelt kæmpe mod tyskerne, men det blev ikke nødvendigt. I juni blev jeg genindkaldt. Det meste af tiden var vi indkvarteret i Store Jyndevad, hvor vi gik grænsevagt sammen med gendarmene. 1. november 1945 blev vi hjemsendt.

Sigrids fødehjem var gården Nyborg i Tvis. Jorden var rimelig god. Der manglede mergel og kunstgødning. Da det sidste blev drænet, havde vi en pæn avl. I 1947 byggede vi nyt hønsehus. Siden har vi bygget nye udhuse og i 1972 nyt stuehus. I årene 1946-1956 fik vi fire børn. Vi drev almindeligt landbrug. De første år havde vi tre tønder land med kartofler. De bedste leverede vi til kartoffelcentralen i Tvis. Resten blev kogt på mejeriet til svinefoder. Ellers dyrkede vi roer, græs og byg. Vi havde to heste, tolv køer, ungkreaturer, fire grisesøer og opdræt.

Efterhånden kom jeg med i det lokale foreningsarbejde bl.a. formand for VU på Holstebroegnen i årene 1947 til 1954. Derefter var jeg tre år i VU's landsstyrelse. I 1954 blev jeg regnskabsfører i Tvis Brugsforening.

Og så til det kommunale. I Tvis var der fire lister til sognerådsvalget: bylisten, husmandslisten, IM-listen og landbolisten. Til valget den 4. marts 1958 blev jeg opstillet som nummer tre på landbolisten, men fik

flest personlige stemmer. Valget fik følgende resultat: Bylisten 1 person, husmandslisten 2 personer, IM-listen 2 personer og landbolisten 2 personer. Jeg blev valgt til sognerådsformand. Som kasserer valgtes Ejnar Thomsen, til næstformand og vejudvalgsformand Peter Lysgård (IM), som socialudvalgsformand V. Asboe (bylisten). Jens Eriksen (husmandslisten) blev formand for plantageudvalget, og S. Dalgaard senere formand for skolekommissionen. Vi var seks landmænd og en stationsmester.

I april 1958 overtog jeg mit nye arbejde. Min forgænger, Jens Halgård, kom med folkeregistret, til- og fraflytningsprotokoller, mandtalslisten, skattelisten, ejendomsskyldsfortegnelsen, attester mm, og vores dagligstue fungerede herefter som kommunekontor. Nu var jeg glad for det, jeg havde lært i VU og som regnskabsfører i Brugsen. De fleste breve til Tvis Kommune fik jeg. Der var meget at svare på og udstede flyttebeviser og andre attester. I Tvis var der tradition for at holde sognerådsmøde den første tirsdag klokken 14.00 i hver måned. Jeg lavede en dagorden, der blev sendt ud fredag før mødet. Til det første møde skulle der vælges tilsynsførende til skoler, sognegård og sportspladsen. Desuden valg af medlemmer til børneværnet, biblioteksbestyrelsen, kommunale revisorer, hegnssyn og vurderingsmænd til ejendomsskyld. Skolekommissionen blev valgt senere, efter at der var afholdt møder i de fire skolekredse. Der var forslag om at oprette en udpantningscentral. Den blev vi medlem af. Tvis kommune var medlem af regnskabscentralen for landkommuner i Ringkøbing amt. De kom regelmæssigt og hentede bilagene, lavede opgørelser til sognerådet og afsluttede regnskabet.

Lidt om folkeregistret: Hvert kvartal fik

Tvis sogneråd 1958-1962. Forrest fra venstre: Sigfred Dalgård, Viktor Arboe, Hans Larsen. Bagst fra venstre: Henrik Nørgård, Ejnar Thomsen, Jens Eriksen og Peder Lysgård.

jeg en opgørelse fra sognepræsten om fødte børn, gifte og døde. Sammen med fra- og tilflytning kunne jeg regne ud, hvor mange personer, der var i kommunen. Den første opgørelse pr. 1. april 1958 viste, at der var 1405 personer i Tvis. Det blev indberettet til Statistisk Departement.

Skatteligninger begyndte efter nytår. Først lavede jeg to mandtalslister, der indeholdt oplysninger om skatteyderne. Den ene skulle amtstuen have til udregning af statsskatten. Derefter skulle der sendes lønsedler og selvangivelser ud. Ind imellem fik vi kopier af de tilflyttedes selvangivelser, oplysningssedler om bil- og traktorhandler, køb af tv mm. Den sidste uge af januar skulle jeg lave folketingsvalglistene, som skulle ligge til eftersyn 1.-10. februar. Alt arbejde blev skrevet i hån-

den.

De første dage af februar samledes sognerådet for at gøre klar til ligningen, hvortil vi fik hjælp af to skatterådsmedlemmer. Først blev sognerådet lignet. Derefter blev vi delt i to hold. Først blev alle landmændene lignet. Derefter de fastlønnede folk fra Tvis by, pensionister og unge mennesker fra landet – i alt ca. 700 personer. Så skulle der sendes besked ud om ændringer i selvangivelser og indkaldes til »torskegilde«. Det sidste foregik først i marts, og her lod vi skatterådsmedlemmerne drøfte ansættelserne. Derefter lignedes kommuneskatten. De første år kunne vi forhøje selvangivelsen med indtil 30% og nedsætte den med indtil 50%. Derefter regnede kassereren og jeg kommuneskatten ud. Skatelisten lå til eftersyn en uge. Mange stu-

Tvis sogneråd 1962-1966. Forrest fra venstre: Kjeld Grønbæk, Hans Larsen og Ejnar Thomsen. Bagest fra venstre: Sigfred Dalgaard, Thomas Petersen, Peder Lysgaard og Niels Mikkelsen.

derede skattelisten omhyggeligt. Folk kunne se, hvad de skulle betale i skat, men ikke deres ansættelse. Efter at vi havde fået statsskattelisten hjem, fik kassereren og jeg travlt med at udfylde skattekortene og sende dem ud til folk. Vi havde kontortid i sognegården hver fredag, hvor folk kunne betale deres skatter. Den første i hver måned udbetaltes folkepensioner.

I 1958 fik vi nye skolelove. I Tvis var der fire skoler. Vi fik amtsskolekonsulent Søgaard til at redegøre for fremtidens skoleforhold i Tvis. Efter at sognerådet havde været ude at se forskellige skoler, blev vi enige om at starte et samarbejde med arkitekt Kjær, Ølgod. De to skoler skulle nedlægges, og eleverne skulle flyttes til en ny 7-klasset skole i Tvis.

Halgård skole, som fik elever fra Mej-

dals mange tilflyttere, skulle udvides til en 4-klasset skole. Den var klar i 1961. Det blev efterhånden nødvendigt at bygge syv nye lærerboliger. I 1968 blev Halgård skole udvidet. I 1980 kom endnu en udvidelse, og skolen blev til en 2-spolet skole med 230 elever. Tvis Centralskole blev bygget på Fuglsang jord, som sognerådet havde købt. Skolen blev taget i brug i 1964. Fra 1978-1980 fik skolen en stor udvidelse og blev overbygningsskole for Halgård, Nr. Felding og Tvis skoler med 353 elever.

I 1959 var der kommet en vejlov, som gav kommuner med lange vejstrækninger pr. indbygger større refusioner. Tvis kommune fik asfalteret 28 km veje og bygget fire nye broer. Det kostede 1,5 millioner kroner, og vi fik refunderet 1 million kroner – folk var tilfredse.

Hans Larsen med valglisterne 23. august 1961.

Kommunekasserer Ejnar Thomsen deler bolcher ud 23. august 1961.

I 1961 var der forslag om at bygge et alderdomshjem. Det blev senere ændret til et plejehjem med plads til 21 beboere, og det blev taget i brug i 1967.

Her er et eksempel på en dagsorden til et sognerådsmøde. Det er til mødet den 7. juli 1959 klokken 14.00.

1. Cirkulærer, bekendtgørelser, antallet af beboere 1. juli 1959: 1472.
2. Udstykningssager.
3. Ansøgninger fra fem elever om tilskud til efterskoleophold og fra Ringkøbing Amts børneværnsforening, skolehjemmet Vesterled, Kræftens Bekæmpelse, Tekniske skoler i Herning og Holstebro for seks elever fra Tvis.
4. Ansøgning til dommeren i Holstebro om tilladelse til udpantning af april kvartals skatter.
Januar kvartals skatter overgives til pantefogeden til inddrivelse. Besøg af pantefogeden på næste møde vedrørende skatterestancer.

5. Besøg af arkitekt Kjær Ølgod, der vil forelægge planer til skolebyggeriet, lærerboliger m.m.
6. Der er ønsker om en renovationsordning. Skal Mejdal med sammen med Tvis by?
7. Lukket del af mødet. KL søger om folkepensionen. MS søger om enkepension, og KD søger om kørsels-godtgørelse for transport til Århus Kommunehospital med sin søn.
8. Eventuelt.
9. Besøg af ingeniør Ole Vind Jensen, Phønix, til besigtigelse og drøftelse af vejarbejder m.m.

I august 1961 blev Tvis meget omtalt. Anledningen var, at der blev afholdt en afstemning om en konditorbevilling. Det var første gang, at de 21-årige havde valgtret. Vi havde besøg af journalister fra syv aviser plus omtale i flere andre aviser. Bevillingen blev nedstemt.*)

*) Der fandtes i forvejen en konditorbevilling i Tvis.